

PREOT PROF. DR.
EMANOIL BĂBUȘ

Veșnicia sau (ne)murirea digitală?

*De la pandemie la molima informațională,
slavă deșartă, lăcomie și akedie*

editura
Σοφία

București

Introducere

„Aștept învierea morților și
viața veacului ce va să fie.”

„La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. [...] Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr. [...] Și din plinătatea Lui noi toți am luat, și har peste har.” (*Ioan* 1, 1, 14, 16)

Acesta este începutul *Evangheliei după Ioan*, rezumând în termeni captivanți taina lui Dumnezeu, Care Își trimite Cuvântul, Unicul Său Fiu, să ia condiția noastră umană pentru a ne face părtași dumnezeirii Sale. Cei care primesc Cuvântul lui Dumnezeu intră în lumea harului, plini de iubire și recunoștință, de libertate și dăruire. Care este adevărata noastră condiție umană astăzi? Apariția noilor tehnologii nu a modificat profund viața umană, până la punctul de a o face complet străină de tainele dumnezeiești? Jurnalistul Bruno Patino vorbește despre aceasta într-una dintre cărțile sale: „În ciuda multitudinii de ecrane care ne înconjoară, în ciuda telefoanelor mobile ținute în mână [...], *homo sapiens* nu a devenit *homo numericus*... Dar am intrat de bunăvoie într-o epocă nouă și care nu ne lasă nici o clipă

de răgaz: timpul conectării permanente”¹. După 10 ani, același autor afirmă: „La începutul noii lumi digitale nu a fost Cuvântul, ci calculul”². Prin urmare, putem afirma că, într-o anumită măsură, calculul a înlocuit Cuvântul Care a venit să ne dea har.

La rândul ei, criza sanitară recentă a schimbat raportul nostru cu lumea și, mai ales, cu cea digitală. Inteligența artificială, rețelele (anti)sociale, implanturile cerebrale, sateliții, metaversul... Șocul tehnologic reprezintă o provocare-cheie a secolului al XXI-lea. Entitățile hibride, adică remodelarea statelor, redefinesc jocurile de putere și forța națiunilor, intervin în conflicte, trasează noile frontiere de suveranitate. Legăturile ambivalente între Big Tech și Big State³ se pare că vor crea un nou Leviatan⁴ cu două capete, mânat de dorința de putere fără limite.

¹ Jean-François FOGEL, Bruno PATINO, *La condition numérique*, Éd. Grasset, Paris, 2013, p. 9.

² Bruno PATINO, *Tempête dans le bocal. Comment naviguer serein à l'ère de l'ultra-connexion*, Éd. Grasset, Paris, 2023, p. 150.

³ Un concept mai nou lansat de Asma Mhalla, politolog și eseist franco-tunisian. Pentru perioada în care ne aflăm, una dintre ecuațiile care trebuie rezolvate este de natură tehnopolitică, articulată în jurul alianței Big Tech-Big State. Big State este un imperiu care-și trage în bună parte puterea din și prin giganzii tehnologici. Pentru moment, în afara Statelor Unite și a Chinei, puține state pot emite un asemenea statut. Trebuie menționat că doar statele mari au dezvoltat companii Big Tech, care au devenit importanți jucători hibridi și sistemici. Noua paradigmă tehnologică a întâmpinat puțină rezistență: tehnologiile de astăzi, viețile noastre atât de legate de ele, imaginarul nostru erau deja pregătite să o primească. Vezi mai mult la ASMA MHALLA, *Cyberpunk. Le nouveau système totalitaire*, Ed. Seuil, Paris, 2025.

⁴ Rezumat generat de AI: „În Biblie este un monstru marin puternic, menționat în mai multe cărți, precum cărțile Psalmilor, Iov și Isaia. El poate fi interpretat ca o forță amenințătoare a naturii sau ca un simbol al morții și al dezordinii”. În filosofie, *Leviatan* (titlul cărții lui Thomas Hobbes) reprezintă o lucrare fundamentală despre teoria contractului

Noua revoluție este bazată pe calcul, așa cum afirmă filosoful Stéphane Vial: „Sistemul tehnic digital¹ angajează o adevărată extindere a domeniului de calcul. Redactarea unui text, trimiterea unui mesaj, dialogul în direct, crearea unei fotografii, ascultarea unei melodii, trimiterea de secvențe video, redifuzarea unei emisiuni... – toate acestea sunt o chestiune de calcul, pentru că totul se reduce la o informație calculabilă de și prin computere în rețea, capabile să trateze un număr foarte mare de informații. Mașinăria calculului [...] este descoperirea tehnică fundamentală a epocii noastre și punctul de plecare al acestei revoluții tehnice pe care o numim revoluție digitală”². Știm deja că, mai mult sau mai puțin, în spatele ecranelor noastre a existat această secvență inexorabilă de 0 și 1, ilustrată deja în filmul *Matrix*. Am descoperit astfel că și calculul s-a implicat în cercetarea noastră, prin utilizarea motoarelor și algoritmilor, personalizând astfel navigarea pe internet. Această plăcere de a ne vedea dorințele împlinite de ecran cu entuziasm i-a determinat pe tot mai mulți să se întrebe cât de bună poate fi o astfel de utilizare și chiar să denunțe înșelăciunea: „Noi locuim în rețea cu iluzia celui atotputernic. Ne gândim că avem acces la o alegere nelimitată: muzică, filme, seriale, cărți, actualitate și întâlniri. În toate, calculul este stăpân; oboseala, abandonul, fuga și pierderea timpului în mod colectiv.

social. În lucrarea sa, Hobbes argumentează că oamenii, pentru a ieși din starea lor naturală (un război al tuturor împotriva tuturor), încheie un contract social cu un suveran (statul), care să-i protejeze și să asigure ordinea.

¹ Francezii folosesc pentru digital termenul „numeric”.

² Stéphane VIAL, *L'être et l'écran. Comment le numérique change la perception*, PUF, Paris, 2013, pp. 80-81.

Iată-ne scufundați, privați de libertate, reduși la datele noastre: o viață digitală”¹.

Îmi pare bine că pot folosi tehnologia de astăzi în cercetarea academică sau în urmărirea unor persoane care fac podcasturi și postează decent o parte dintre gândurile lor. Sunt însă tot mai mulți specialiști care atrag atenția asupra faptului că părerile, credințele, alegerile politice și emoțiile noastre pot fi manipulate și chiar modificate. Valul de știri false (*fake news*) ne poate face să credem în lucruri care nu sunt adevărate. Este demonstrat până la ce nivel imaginea de sine și înțelegerea propriei noastre identități sunt afectate de rețelele (anti)sociale. Chiar dacă se vorbește tot mai multe despre acest subiect, trebuie să fim atenți cum ne poate influența viața spirituală modul de viață din era digitală. Cum ne este afectat felul în care gândim despre Dumnezeu? În ce fel s-a schimbat concepția noastră despre ceea ce suntem ca ființe create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu? Mai există o modalitate prin care Dumnezeu să iasă la iveală prin ecranul vieților noastre digitale? Ce mai înțelegem despre iubire? Ce mai înseamnă comunicarea și comuniunea? Ce înțelegem prin Biserică? Mai credem în Înviere și în viața veșnică? Ce mai înseamnă pentru noi adorarea? De ce am ajuns să credem că putem găsi fericirea pe rețelele (anti)sociale? În era digitală se poate oare să fim formați spiritual prin căi de care nu ne dăm seama? Noua formare este în acord cu adevărul biblic? Întrebări importante, care privesc nu numai viața prezentă, ci au impact asupra veșniciei. Sunt corecte deciziile pe care le putem lua atunci când urmărim pe rețele persoane cu care este posibil să nu ne întâlnim niciodată?

¹ Bruno PATINO, *Submersion*, Éd. Grasset, Paris, 2023, p. 71.

Merită acestea încrederea noastră mai mult decât acele persoane pe care le cunoaștem în realitate? Poate că ar trebui să avem mai mult discernământ atunci când dăm un click la rezezeală. Oare schimbările din ultimii ani, prin transferul masiv din viața reală în cea digitală, nu înseamnă o recondiționare a vieții și a gândirii creștine care nu este în ton cu Sfânta Scriptură? Mi-am pus adesea aceste întrebări la care voi încerca să dau răspuns într-o formă învechită pentru tot mai mulți, dar încă valabilă: *cartea*.

Actualul mod de viață a alterat în profunzime și perceperea timpului. Urgențele ne-au invadat viețile. Nu putem reacționa într-o clipă, fără a putea diferenția esențialul de accesoriu. Chiar și timpul liber trebuie optimizat, sub presiunea societății de consum și a marketingului. Timpul a devenit o provocare, o povară, un adversar. Cu toate acestea, cu un pic de înțelegere ne-ar fi mai ușor tuturor. Suntem astăzi martorii unei schimbări mondiale, care poate fi mai devastatoare decât bomba atomică, dar peste care vom trece mai ușor dacă vom înțelege ce înseamnă nu numai sobrietatea economică, dar și cea duhovnicească. Dreapta măsură, îndemnul patristic înscris în *Pateric*, ne poate ajuta să scăpăm de ceea ce ne blochează în interior, ne educă mai ales pentru aceste vremuri aflate sub o lumină artificială.

Sobrietatea, sau dreapta măsură, este calea prin care putem trata obezitările noastre interioare și putem să ne (re)găsim gustul adevărat al dorinței, prin renunțarea clară la ceea ce este de prisos.

Țintele: zgomotul, imaginile, mâncarea proastă, supraconsumul, apetitul nesfârșit pentru proiecte, ambițiile, fuga zilnică după recunoaștere, războiul văzut și nevăzut.

În noile condiții, mi-am mai pus o întrebare: cum mai așteptăm viața veșnică cu atâtea griji pe cap? Este, până la urmă, și o problemă de așteptare. Una a omului grăbit prin ecrane, avatar sau adorat cu like-uri, inimioare și alte floricele, și alta a celor rămași cu bucuria realității vieții, care așteaptă învierea morților și viața veacului ce va să fie.

„Ce să fac pentru a dobândi viața veșnică?” (*Luca* 10, 25), Îl întreabă pe Iisus un învățător de lege. El Îl întreba ca să-L ispitească, să vadă cum va răspunde, căci știa și singur ce trebuie să facă. O asemenea întrebare ne-o putem pune și noi, nu doar din simplă curiozitate, ci din dorința sinceră de a afla un răspuns direct, un răspuns greu de aflat sau uitat. Dacă am fi mai atenți, am observa că întrebarea poate izvorî dintr-o necesitate vitală, pentru că sufletul ne doare și suntem nedumeriți. Ce să facem ca să moștenim viața veșnică? Dacă rostim zilnic Crezul sau dacă suntem atenți la slujbe și mai ales la Sfânta Liturghie, auzim la un moment dat: „Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie”. Răspunsul este clar: trebuie să așteptăm. Numai că astăzi nimeni nu mai este dispus să aștepte, mai ales că avem la îndemână tot timpul un telefon capabil să dea răspunsuri rapide. Este drept că nu intrăm în legătură nici cu Dumnezeu, nici cu Iisus, nici cu Maica Domnului, nici cu sfinții, dar IA-ul reușește să creeze și astfel de dialoguri ispititoare, generatoare de confuzie deplină.

„Nu pentru mâncare și băutură a făcut Dumnezeu atâta frumusețe și diversitate, ci pentru bucurie, căci, dacă ar fi urmărit să ne hrănească, ar fi putut să ne facă asemenea copacilor care cresc și se înalță sute de ani doar de la lumina soarelui și din seva pământului sau să ne

sature cu o singură mâncare, asemenea multora dintre viețuitoare [...]. Nu așa a făcut diavolul care, urând oamenii, a uneltit în așa fel încât tot ce ne pricinuieste bucurie să ajungă pricină de tristețe [...]. A cunoaște uneltirile diavolului și felul în care abate tristețea noastră este totuna cu a avea ochi care văd în întuneric. Căci cel ce își cunoaște ascunzișurile sufletului poate și la vreme de întristare să rămână neclintit în nădejde [...]. Răbdarea în întuneric se preface ea însăși în lumină, astfel încât să se plinească proorocia: «Poporul care stătea în întuneric a văzut lumină mare și celor ce ședeau în latura și umbra morții lumină le-a răsărit» (Matei 4, 16)¹.

Nelămurirea pare eliminată parțial, când auzim și urmărim cum tehnologia ne poate ajuta să trăim mai mult și să rămânem veșnic prin serverele care adună permanent date despre noi. În formatul digital auzim tot felul de păreri și sfaturi: „roagă-te și te vei mântui”; „plânge, frânge-ți inima, și Dumnezeu nu te va urgisi”; „fă milostenie și aceasta va acoperi mulțime de păcate”; „postește și alipește-te de casa Domnului”; „lasă toate, fugi și te depărtează și fă-ți lăcaș în pustie” etc. Oferta este promoțională, fiecare și-o prezintă cât mai convingător, uitând că mai întâi ar trebui să-și dea seama ce înseamnă acest lucru. De aceea, în graba noastră, nici nu mai încercăm să analizăm toate aceste *reguli de mântuire*. Le dăm like-uri pentru că vin de la persoane pioase, dornice să ne învețe de bine oricând și oriunde s-ar afla: în biserică, în pelerinaje, de acasă, de la Athos, din mașina personală etc. Astfel, cu ajutorul tehnologiei și al nostru, am ajuns să obținem nemurirea digitală.

¹ Savatie BAȘTOVOI, *Fețele tristeții*, Ed. Cathisma, București, 2022, pp. 9-13.